

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK SZEREPE A TERÜLETFEJLESZTÉSBEN A KOMPLEX PROGRAMMAL FEJLESZTENDŐ MAGYARORSZÁGI JÁRÁSOK ESETÉBEN

OROSZ György¹, BARCZI Attila²

¹Szent István Egyetem, Ybl Miklós Építéstudományi Kar, Építészmérnöki Intézet
1146 Budapest, Thököly út 74. e-mail: Orosz.Gyorgy@mkk.szie.hu

²Szent István Egyetem, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet
2100 Gödöllő, Páter K. u. 1. e-mail: Barczi.Attila@mkk.szie.hu

Kulcsszavak: településfejlesztés, elmaradottság, járások, természeti tőke, ökoszisztéma-szolgáltatások, komplex mutató

Összefoglalás: A térségek, települések fejlettségét ma kizárólag gazdasági és társadalmi mutatók mentén értékeli a hivatalos statisztika. A táji és természeti mutatók nem vesznek részt a térségek és települések fejlettségét egymáshoz viszonyító rendszerben. Értékes természeti környezettel rendelkező térségeink nagy része hátrányos helyzettel bír a gazdasági és társadalmi állapotukat tekintve. Vizsgálataink arra irányultak, hogy ezen térségek miként élnek a természeti környezet adta lehetőségekkel a fejlesztéseik során? Milyen fejlesztéseket terveznek, és ezek miként függnek össze a természeti környezetük nyújtotta ökoszisztéma-szolgáltatásokkal? A kutatás során a CORINE felszínborítási mutatókból, valamint a Központi Statisztikai Hivatal által kezelt, a térségek társadalmi-gazdasági és infrastrukturális fejlettségét mérő komplex mutató adataiból indultunk ki. Ezek segítségével lehatároltuk a kutatás alá vont térségeket, melyek vonatkozásában elemeztük a 2007–2013-as ciklus megvalósult európai uniós fejlesztési projektjeit, valamint a vizsgált települések jövőbeli elképzeléseit. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a kutatott települési szint a természeti környezet adta lehetőségek gazdasági célú kihasználását leginkább a turizmus terén tudta érvényesíteni és jövőbeli fejlesztési elképzeléseik között is ez a tématerület szerepel első helyen.

Bevezetés

A területfejlesztés egyik fő célja, hogy a kevésbé fejlett, hátrányos helyzetű térségeket felzárkóztassa a jobban prosperáló térségek mellé, ahogyan ez az EU kohéziós politikájának is a lényege. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) a 174. cikkében így fogalmaz: „Átfogó harmonikus fejlődésének előmozdítása érdekében az Unió úgy alakítja és folytatja tevékenységét, hogy az a gazdasági, társadalmi és területi kohézió erősítését eredményezze.” Alapvető célok továbbá, hogy a térségek, települések lakói jól érezzék magukat ott ahol élnek, kialakuljon a környezettük fenntartását szem előtt tartó identitástudatuk, valamint az optimális gazdasági és települési térszerkezet.

A területi kohézió irányába történő elmozdulás beavatkozási területei és eszközei, valamint ezek mértéke nagyban függ a leküzdendő fejlettségbeli különbségektől. Ahhoz, hogy ezeket a különbségeket objektív módon tudjuk megítélni, szükség van a térségek közötti fejlettségi kategorizálás kialakítására.

A település- és területfejlesztés egyik vizsgálati módszere és eszköze a területi egységek és a települések fejlettségének statisztikai alapokon történő meghatározása és ezáltal rangsorolása. Az egyes mutatók, indikátorok által kialakult sorrendiségen belül különböző megfontolások mentén értéktartományokat lehet lehatárolni, majd ezekhez kategóriákat tudunk rendelni. A bekategorizált településeket ily módon elvileg differenciáltan lehet kezelni, például a támogatások odaítélése során, de a fejlesztési javaslatípusok mentén is.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk előmozdította a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény megalkotását, mely intézményi és eszközrendszeri szinten is „újdonásot” jelentett a hazai térségfejlesztésben. A kerettörvény

iránymutatásai alapján országgyűlési határozatok és kormányrendeletek tartalmazták a részletszabályozást, például a decentralizált források elosztását illetően. Ezen területfejlesztési célú állami támogatások odaítélése mögött megjelent a Központi Statisztikai Hivatal által, több indikátor súlyozásával előállított, úgynevezett komplex mutató, mely a települések és a kistérségek közötti fejlettségi sorrendet és kategóriákat állított fel. A komplex mutató a társadalmi és a demográfiai, a lakás és az életkörülmények, a helyi gazdaság és a munkaerőpiaci, valamint az infrastruktúra és a környezeti mutatókból képzett, összetett mutatószám [105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet]. A jelenleg is érvényes, a járások – komplex mutató alapján – emelkedő sorrendbe állított listáját a 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet 2. számú melléklete tartalmazza. Ez alapján a járások fejlettségi kategóriái az alábbiak:

- kedvezményezett járások,
- fejlesztendő járások,
- komplex programmal fejlesztendő járások.

A járásokat jellemző komplex mutató számításakor 23 indikátort használtak fel ahhoz, hogy a fenti három kategóriát le lehessen határozni [105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet, 1. számú melléklet]. A felhasznált indikátorok mind olyan materiális mutatók, melyek viszonylag könnyen mérhetők, ugyanakkor egy kialakult állapotot mutatnak.

A Központi Statisztikai Hivatal 1993-tól alkalmazza a komplex mutató módszerét a térségek fejlettségi állapotának besorolására. A jelenleg használt komplex mutató a 105/2015. Kormányrendelet alapján az alábbi mutatócsoportokból áll:

- társadalmi és demográfiai helyzet mutatói,
- lakás és életkörülmények mutatói,
- helyi gazdaság és munkaerőpiac mutatói,
- infrastruktúra és környezeti mutatók.

A természeti és a táji értékek mind a mai napig nem jelentek meg a térségek, települések fejlettségének komplex értékelése során, így a természeti és a táji értékek a fejlesztési források elnyeréséhez sem tudtak hozzájárulni.

A cél az lenne, hogy ezek a települések ne süllyedjenek bele abba a tartós megítélésbe és önitételbe, hogy ők elmaradottak és hátrányosak. Ily módon ugyanis sérül vagy ki sem alakul az identitástudatuk, mely az életképességük alapja, mozgatója. Ráadásul az értékes táji és természeti környezet megítélése is romlik. Ezekben a térségekben a fejlesztéshez illeszkedő támogatási rendszereket úgy kell alkalmazni, hogy azok a természeti környezet védelmét, fenntartását szolgálják. A táji, természeti mutatókat nem a komplex mutatóba kell beépíteni, hanem egy térséget jellemző komplex mutató mellett a természeti környezet mutatóit is meg kell jeleníteni.

Kutatásunk célja volt, hogy megvizsgáljuk a 2007 és 2013 között európai uniós forrásokból végrehajtott fejlesztéseket, azon hazai térségekben, melyek gazdasági és társadalmi szempontból a leghátrányosabbnak számítanak, ugyanakkor természeti adottságaik a természetes felületek arányát tekintve az országos átlag feletti. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy ezen térségek miként élnek a természeti környezet adta lehetőségekkel a fejlesztéseik során? Milyen fejlesztéseket terveznek, és ezek miként függnek össze az értékes természeti környezetük nyújtotta ökoszisztéma-szolgáltatásokkal? Az ökoszisztéma-szolgáltatások fogalma az ökológiai rendszer valamint a gazdasági- és társadalmi rendszerek között húzódó bonyolult egymásrautaltsági kapcsolatokat próbálja egyszerűsítve leírni (Gretchen Daily 1997, Costanza et al. 1997, MEA 2003, TEEB 2011, Kovács et al. 2014). Az ökoszisztéma-szolgáltatások témaköre közvetlenül összefügg a térségek természeti adottságainak állapotával, természeti tőkájével, amit pedig befolyásol a helyben lakók

mindennapi életvitele, a települések és vállalkozások fejlesztési elképzelései illetőleg az adott térségben releváns támogatási célok és beavatkozási területek valamint maguk a pályázatok.

A természeti tőke a területi tőke egyik viszonylag könnyebben értelmezhető tőketípusa. A természeti tőke rendszerezésére több kutatás és elmélet látott napvilágot (De Groot 2003, Buday-Sántha 2006, Camagni 2008, Stimson et al. 2011), melyek részletezettségükben, hangsúlyozottságban mondanak újat egymáshoz képest.

A természeti tőkét Stimson és munkatársai (2011) ökológiai tőkének nevezik. Oláh és munkatársai (2016) mindkét elnevezését használják. Az ökológiai rendszer (ökoszisztéma) fogalma (CBD 1992, Kelemen et al. 2014) alapján: „... az egy helyben és időben élő élőlények (növények és állatok) közösségét jelenti az azokkal kölcsönhatásban álló környezeti elemekkel (pl. talaj, légkör), illetve a közöttük zajló kölcsönhatásokkal, anyag és energiaáramlási folyamatokkal együtt.” Az ökoszisztéma rendszer alkotásában biotikus és abiotikus tényezők is részt vesznek, így a tőketípus elnevezésére mind a természeti, mind az ökológiai kifejezés használható.

Costanza (2008) értelmezésében a természeti tőke a tőke gazdasági szempontú kiterjesztése a környezeti adottságokra és szolgáltatásokra. A természeti tőke szoros kapcsolatban áll az ökoszisztéma-szolgáltatásokkal, melynek alapja, hogy az ökoszisztémák egészséges rendszerként működjenek. Az ökoszisztéma rendszer felépítettsége és sokszínűsége a természeti tőkének alapvető alkotóelemei. Az ökoszisztémák az emberi jóléthez ökoszisztéma-szolgáltatások formájában járulnak hozzá. Costanza (2014) a természeti tőkét olyan tényezőként írja le, mely alapjául szolgál a társadalmi-, a humán és az épített tőkének, melyek egymással interakcióba lépve teremtik meg az emberi jólétet. Mindehhez a természeti tőke a maga ökoszisztéma-szolgáltatásaival járul hozzá.

Egy adott térség természeti tőkéjének tekinthetjük mindazon természeti elemeket, jelenségeket, folyamatokat, melyek az ott élők, valamint az odalátogatók szükségleteit közvetlenül vagy közvetve kielégíthetik.

Anyag és módszer

A CORINE térképek tájökölógiai szemléletű használatának előzményei között meg kell említenünk, hogy a felszínborítási kategóriák aránylag jól illeszthetők a természetességi, illetve zavartsági tájmutatók rendszerébe (Szabó et al. 2012, Szabó és Csorba 2012), de a CORINE térképek segítségével más, komplex tájökölógiai mutatók is képezhetők (Barczy et al. 2008). Ezért kínálja magát az a lehetőség, hogy a folyamatosan frissülő térképi adatbázist használjuk egy-egy táj természeti környezetének értékeléséhez.

Vizsgálataink során azokat a járásokat tekintettük célterületnek, amelyekben a gazdasági potenciál alacsony, ugyanakkor a természetességi mutatóik az országos átlagnál magasabbak. A hazai járások természetességi állapotának jellemzésére a CORINE adatbázis azon felszínborítási mutatóit használtuk, melyek állandó természetes felszínt jelentenek, így nem számoltunk például a mezőgazdasági területekkel és a mesterséges felületekkel. A felhasznált felszínborítási mutatók a nomenklatúra számozásukkal jelölve az alábbiak:

2.3. legelők,

3.1. erdők,

3.2. cserjés és/vagy lágyszárú növényzet,

3.3. növényzet nélküli, vagy kevés növényzettel fedett nyílt területek,

4.1. belső (szárazföldi) vizenyős területek,

5.1. kontinentális vizek.

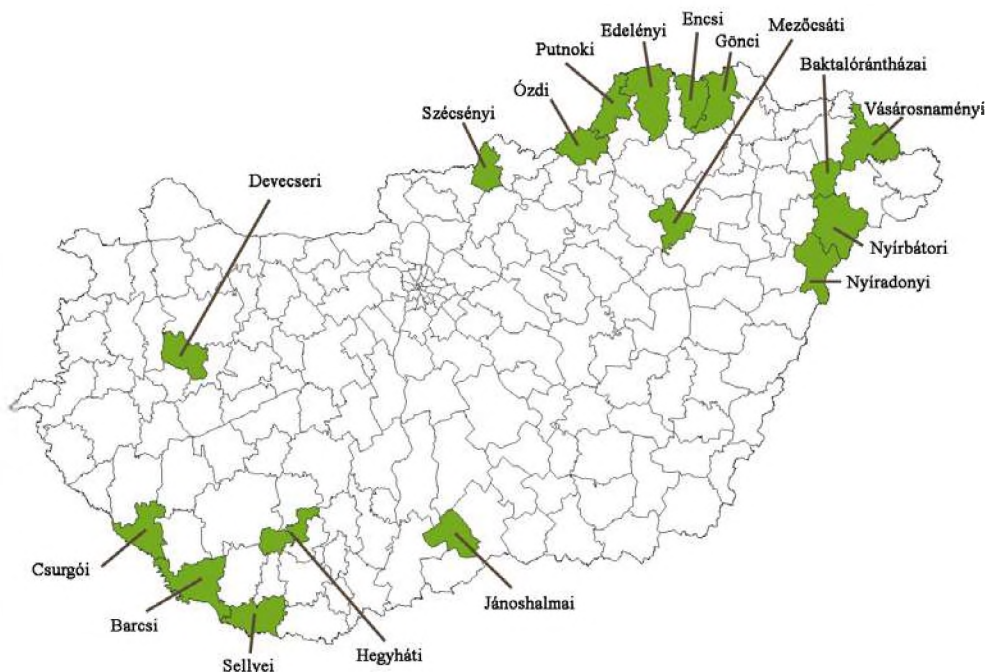
A kategóriák területi adatait járási szinten összegeztük, melynek során CORINE alapú természeti tőke mutatót képeztünk, majd az adott területi egységek területéhez viszonyított arányok alapján egy sorrendet alakítottunk ki a járások között.

Az így kapott természetes felületek arányából képzett és sorrendbe állított járási listát összevetettük a komplex mutató által meghatározott gazdasági és társadalmi fejlettségi sorrenddel, melyet a 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet 2. melléklete tartalmaz.

A járásokat és a hozzájuk tartozó természetes felületek arányszámaikat a komplex mutató szerinti sorrendbe állítottuk. Így végső soron négy kategóriába tudtuk sorolni a járásokat a természetességük, valamint a gazdasági és társadalmi fejlettségük alapján. A négy kategória a következő:

- A. a természetes felületek aránya alacsony [átlag (37%) alatti] és a komplex mutató értéke is alacsony (46,68 alatti) (kedvezményezett járások),
- B. a természetes felületek aránya magas [átlag (37%) feletti], de a komplex mutató értéke alacsony (46,68 alatti) (kedvezményezett járások),
- C. a természetes felületek aránya magas [átlag (37%) feletti], és a komplex mutató értéke is magas (46,68 feletti) (nem kedvezményezett járások),
- D. a természetes felületek aránya alacsony [átlag (37%) alatti], de a komplex mutató értéke magas (46,68 feletti) (nem kedvezményezett járások).

A B kategóriába tartozó járásokból kiválasztottuk azokat, melyek a 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet szerint komplex programmal fejlesztendők, azaz a kedvezményezett járásokon belül is a leghátrányosabb helyzetűek. Ez a szűkítés a 47 járásról 17 járásra szűkítette a B kategória járásainak számát: Selyei, Gönci, Baktalórántházai, Jánoshalmi, Nyíradonyi, Encsi, Ózdi, Nyírbátori, Devecseri, Mezőcsáti, Vásárosnaményi, Hegyháti, Csurgói, Putnoki, Barcsi, Szécsényi (1. ábra).

1. ábra A B kategóriába tartozó járások, melyek komplex programmal fejlesztendő státuszba tartoznak a 2014. (XI. 26.) Kormányrendelet alapján, saját szerkesztés

Figure 1. District in category B which are in a status to be developed with a complex program by the Government Decree 2014. (XI. 26.), own compilation

Elemeztük a már említett 17 járás 373 településén az európai uniós forrásokból megvalósult projekteket. A területileg releváns projekteket a Miniszterelnöki Hivatal Európai Unió Fejlesztések Koordinációjáért Felelős Helyettes Államtitkárságának Monitoring és Értékelési Főosztályától kaptuk meg kutatási céllal. Az adatbázis a 2007 és 2013 között megvalósult fejlesztéseket tartalmazza. Elemszám tekintetében a 373 településen összesen 3223 projekt valósult meg a 17 járás területén a fenti 7 éves időszak alatt.

Vizsgálatunk ebben a fázisban arra terjedt ki, hogy a települések a konkrét fejlesztések során miként viszonyultak ahhoz a helyi sajátossághoz, hogy az országos szinthez képest nagyobb természetes és természetközeli felszínborítottsággal rendelkeznek, de gazdasági és társadalmi szempontból kedvezményezett járásoknak számítanak a komplex mutató számításai alapján. Kérdésként vetődik fel, hogy mennyire használták ki a természeti környezet adta erőforrásokat? Milyen irányba történtek fejlesztések?

A munka első lépéseként a 3223 projektet két szempont alapján vizsgáltuk:

1. a természeti tőkét támogató, védő projektek;
2. a természeti tőkére épülő, azt kihasználó projektek.

A természeti tőkét támogató, védő projektek az ökoszisztéma-szolgáltatások szabályozó és fenntartó funkcióját erősítik, míg a természeti tőkére épülő, azt kihasználó projektek az ökoszisztéma-szolgáltatások ellátó és kulturális szolgáltatásait használják ki.

A projektek témák szerinti megoszlása az alábbiak szerint alakult:

1. Természeti tőkét támogató, védő projektek:
  - barnamezős fejlesztések;
  - szemléletformálás;
  - vízgazdálkodás, vízbázisvédelem, élőhelyvédelem;
  - hulladékkezelés;
  - szennyvízkezelés.
2. A természeti tőkére épülő, azt kihasználó projektek:
  - tájgazdálkodás;
  - helyi természeti erőforrások feldolgozása (fa, tőzeg, kavics);
  - turizmus (falusi, öko);
  - megújuló energia hasznosítása.

Ahhoz, hogy a közvetlen települési szint jelenlegi állapotáról és jövőbeli elképzeléseiről közvetlen információkat kapjunk, egy on-line kérdőíves felmérést végeztünk a 373 települési önkormányzat körében.

A felmérés 2018. szeptember 6. és szeptember 30. között készült Google űrlap segítségével. 72 önkormányzat töltötte ki a teljes kérdőívet és adta meg válaszait. Ez 20%-os részvételnek számít. A kérdésekre adott válaszokat egyszerű statisztikai diagramokkal szemléltetjük.

Eredmények és megvitatásuk

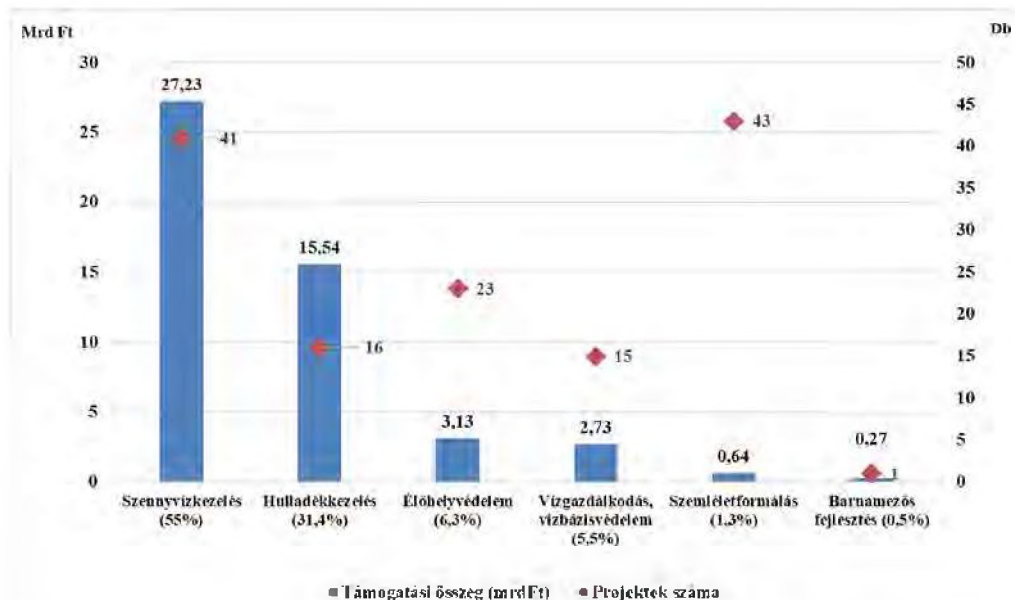
A vizsgálat eredményeként a 3223 db projektből 139 olyan projektet tudtunk elkülöníteni, melyek közvetlenül támogatták a természeti tőke megmaradását és 51 olyan beruházást találtunk, melyek a meglévő természeti környezet kihasználására jöttek létre. Látható, hogy közel harmad annyi projektet valósítottak meg, melyek az adottságok kihasználására jöttek létre, mint amennyi az adottságok minőségi javítását, fennmaradását szolgálja. A felhasznált források esetében pedig a természeti tőkét fenntartó, illetve növelő beruházások megvalósítási költsége négyszerese a természeti tőkére épülő projektek támogatási összegének (1. táblázat).

1. táblázat A vizsgált járásokban 2007 és 2013 között uniós forrásokból megvalósult (kivéve LEADER) projektek elemzése

Table 1. Analysis of EU (except LEADER) projects from EU funds in the examined district in 2007–2013

	A helyi természeti környezetet támogató, védő projekt (ökoszisztéma-szolgáltatások megújulását, fenntartását szolgáló)	A helyi természeti környezetre épülő, azt kihasználó projekt (ökoszisztéma-szolgáltatásokra épülő)
Projektek száma 2007–2013 (db)	139	51
Kifizetett támogatási összeg 2007–2013 (Mrd Ft)	~49,7	~12,6
A 2007–2013 között megvalósult valamennyi uniós projekt számának arányában (%)	4,3	1,5
A 2007–2013 között megvalósult valamennyi uniós projekt forrásainak arányában (%)	17	4

A természeti környezetet támogató beruházások támogatási összegének több mint a felét (55%) a szennyvízkezelési projektek jelentik (2. ábra), illetve a 16 db hulladékgazdálkodási beruházás (31,4%). A tipikus élőhely-fejlesztéssel foglalkozó természetvédelmi beruházások a forrásoknak csupán 6,3%-át képviselik. A célzottan barnamezős beruházásra kapott támogatással egyetlen projekt rendelkezik.

2. ábra A természeti tőkét támogató projektek támogatási összeg és a projektek száma szerinti megoszlása 2007 és 2013 közötti EU-s fejlesztések között a 17 vizsgált járás tekintetében (Mrd Ft, db)

Figure 2. Distribution of projects supporting the natural environment by source of support between EU developments in 2007–2013 for the 17 examined districts (HUF billion)

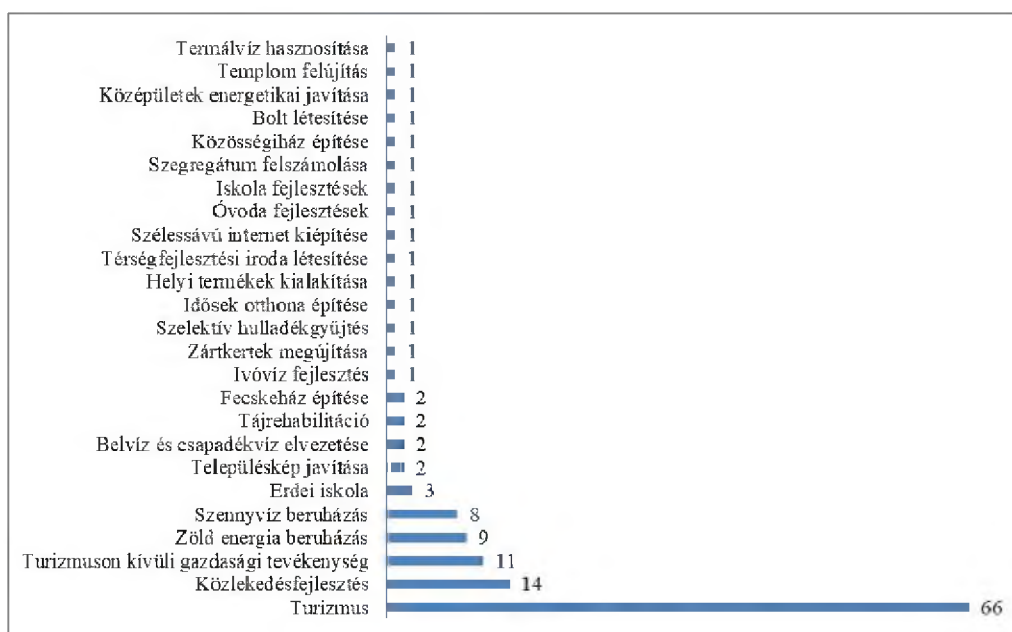
A megvalósított projektek tekintetében, a szemléletformáló rendezvényekből, eseményekből, erdei iskolai programokból volt a legtöbb (43 db) (2. ábra). Ide soroltuk a komposztálást népszerűsítő, önkormányzatok és civil szervezetek által megvalósított programokat is, melyek közel a felét (20 db) adják a szemléletformáló programoknak. Közel azonos darabszámban, de összegileg jóval magasabb mértékben valósultak meg a szennyvízkezelést célzó beruházások (41 db). Ezeket követik az élőhely-védelmi fejlesztések (23 db), melyeket a nemzeti parki igazgatóságok valósítottak meg. A hulladékkezelés és vízgazdálkodás témakörökben közel azonos darabszámú projektet hajtottak végre. A vízgazdálkodási projektek esetében csak azokat vettük figyelembe, melyek ténylegesen a természeti környezet védelmét szolgálták. Nem számítottuk ide a belterületi csapadékvíz elvezetéssel foglalkozó projekteket és az ezzel összefüggésben kialakított záportározókat sem.

A természeti tőkére, mint erőforrásra épülő, azt kihasználó fejlesztésekből 51 db-ot tudunk elkülöníteni. Ezeket két kategóriába lehetett sorolni: turizmusfejlesztés és egyéb vállalkozásfejlesztési projektek. A projektek szintjén képviselt turisztikai ágak a következők:

- bakancsos turizmus, barlangász turizmus;
- gyógyfürdőkre épülő gyógy turizmus;
- kerékpáros turizmus Ós-Dráva Program keretében;
- zarándokturizmus, zarándokutak;
- lovas turizmus;
- helyi termékekre épülő gasztroturizmus;
- falusi turizmus;
- horgászturizmus;
- vadászturizmus.

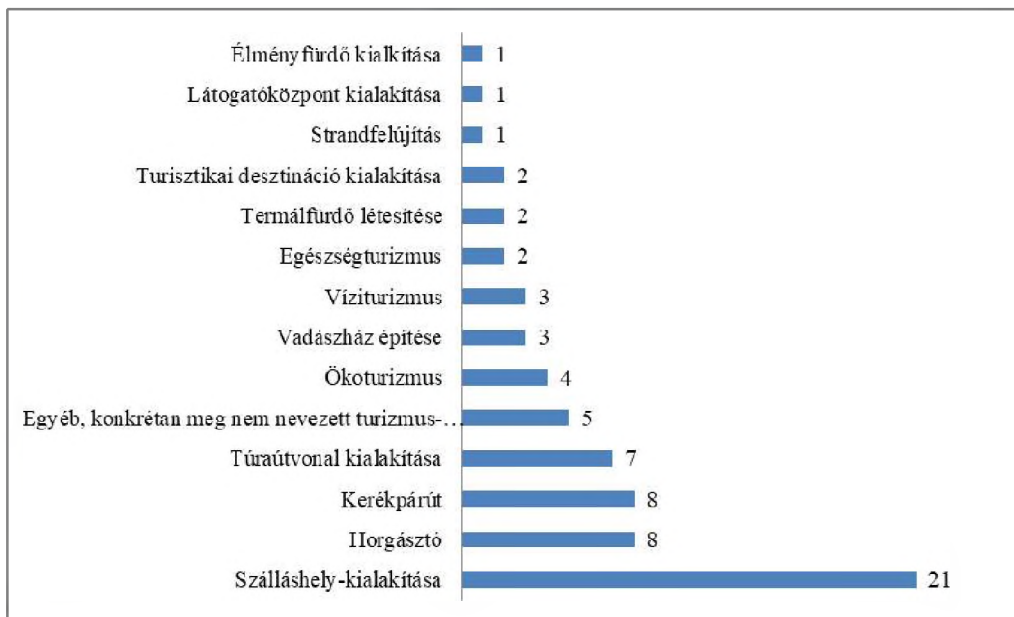
Az egyéb vállalkozásfejlesztési projektek keretében a helyi természeti erőforrások feldolgozására létrejött projektek között többséget képvisel a fa- és fahulladék-feldolgozás, biobrikett előállítás, illetve a tőzegkitermelés és -feldolgozás, az ásványvíz palackozás, valamint a kavics- és mészkőfeldolgozás. A természeti tőkére épülő projektek felhasznált támogatási összegének 89%-a a turizmusfejlesztési beruházásokban realizálódott.

A megkérdezett önkormányzatok jövőbeli fejlesztési céljait kutató on-line felmérésünk egyik fő eredménye lett, hogy a válaszadók 92%-a a turizmus témakörét jelölte meg mint lehetséges kitörési pontot (3. ábra). A turizmuson belül a polgármesterek közel egyharmada a szálláshely kialakítását preferálja, majd a horgásztó, a kerékpárút és a túraútvonal kialakítása következik (4. ábra). A második helyen a közlekedés fejlesztése szerepel, majd egyéb, meg nem nevezett munkahelyteremtő beruházások után a környezetvédelmi és energetikai infrastruktúrafejlesztéseket említik a válaszadók. A nagyrészt aprófalvas települések a turizmus területén látnak leginkább fejlődési lehetőséget községeik életében. Az is megállapítható, hogy a helyi döntéshozók nagy része érzékeli a helyi potenciálok között a természeti környezet fontosságát, mint erőforrást, de hiányoznak a kreatív ötletek ezen erőforrás fenntartható szemléletű kihasználásához.

3. ábra A vizsgált települések jövőre vonatkozó fejlesztési elképzelései (db)

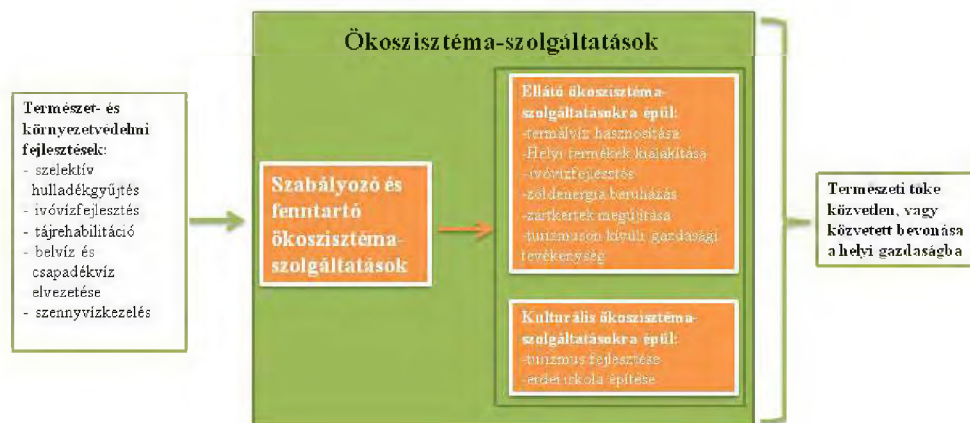
Figure 3. Future development ideas of the settlements examined

4. ábra Az önkormányzatok által megnevezett turisztikai fejlesztések, melyek szerintük előbbre vihetnék a településüket (db)

Figure 4. Municipalities named tourism developments, which they think could advance their settlement

A vizsgált térségek önkormányzatainak jövőre vonatkozó fejlesztési elképzeléseit az ökoszisztéma-szolgáltatások rendszerében értelmezve az 5. ábrán bemutatott rendszerséma mentén bontottuk szét.

5. ábra A tervezett fejlesztések az ökoszisztéma-szolgáltatások rendszerében, a NÖSZTÉP kategóriák alapján
Figure 5. Planned developments in the system of ecosystem services, based on the categories used by National Ecosystem Service Mapping and Evaluation Project

A fejlesztési elképzelések közül nem mindent lehet a fenti rendszersémában elhelyezni, mert vannak olyanok, melyek az ökoszisztéma-szolgáltatásokkal nincsenek közvetlen kapcsolatban, illetve a beruházás hatásai csak a konkrét műszaki tervek ismeretében értékelhetők (például: óvodafejlesztések, idősek otthona építése).

Magyarország gazdaságilag és társadalmilag periférián lévő, ugyanakkor természeti tőkéjét tekintve gazdag térségei jól lehatárolható szegmensként jelennek meg a hazai térségfejlesztés palettáján. Ezekben a térségekben a természeti környezet kiterjedtsége és minőségi állapota szunnyadó tőkeként definiálható, mely természeti tőke olyan értéket képvisel, melyhez alázattal, fenntartható módon kell viszonyulnunk, és bölcs szemlélettel, fenntartható módon használni egy-egy települési közösség megmaradásának érdekében.

Irodalom

- Barczy A., Csorba P., Lóczy D., Mezősi G., Konkolyiné Gyuró É., Bardóczyné Székely E., Csima P., Kollányi L., Gergely E., Farkas Sz., Ángyán J., Podmaniczky L., Pirkó B., Joó K., Centeri Cs., Grónás V., Vona M., Pető Á. 2008: Suggested landscape and agri-environmental condition assessment. *Tájökológiai Lapok* 6(1-2): 77–94.
- Buday-Sántha A. 2006: A környezeti elemek hatása a területi versenyképességre. In: Horváth Gy. (szerk.): Régiók és települések versenyképessége. MTA RKK, Pécs. pp. 352–384.
- Camagni R. 2008: Regional competitiveness: towards a concept of territorial capital. In: Capello et al. (eds.): *Modelling regional scenarios for the enlarged Europe. European competitiveness and global strategies.* Springer, Berlin-Heidelberg. pp. 33–46.
- CBD 1992: Convention on Biological Diversity. United Nations. p. 28. (<https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>)
- Costanza, R., d'Arge, R., De Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Van den Belt, M. 1997: The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature* 387(6630): 253–260.
- Costanza, R. 2008: Ecosystem services: Multiple classification systems are needed. Letter to the Editor. *Biological Conservation* 141: 350–352.
- Costanza R., De Groot R., Sutton P., Ploeg S., Sharolyn J. Anderson, Kubiszewskia I., Farber S., Turner R.K. 2014: *Global Environmental Change* 26: 152–158.
- Csorba P., Szabó Sz. 2012: The Application of Landscape Indices in Landscape Ecology. In: Tiefenbacher, J. (ed.): *Perspectives on Nature Conservation – Patterns, Pressures and Prospects.* IntechOpen, Rijeka. pp. 121–140.
- Daily G.C. (ed.) 1997: *Nature's services: societal dependence on natural ecosystems.* Island Press, Washington. p. 412.
- De Groot, R. 2003: Importance and threat as determining factors for criticality of natural capital. *Ecological Economics* 44(2-3): 187–204.
- Szabó Sz., Szilassi P., Csorba P. 2012: Tools for landscape ecological planning – scale, and aggregation sensitivity of the contagion type landscape metric indices. *Carpathian Journal of Earth and Environmental Sciences* 7(3): 127–136.
- Kelemen E., Pataki Gy. (szerk.) 2014: *Ökoszisztéma szolgáltatások természet- és társadalomtudományok metszéspontjában.* Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Environmental Social Science Research Group, Gödöllő–Budapest. p. 199.
- Kovács E., Kelemen E., Czúcz B. 2014: A természettől a jóllétig: az ökoszisztéma szolgáltatások természet- és társadalomtudományi meghatározottsága. In: Kelemen E., Pataki, Gy. (szerk.): *Ökoszisztéma szolgáltatások a természet- és társadalomtudományok metszéspontjában.* Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Environmental Social Science Research Group, Gödöllő–Budapest. pp. 15–34.
- Kovács-Hostyánszki A., Arany I., Aszalós R., Bereczki K., Czúcz B., Fodor L., Kalóczkai Á., Kiss M., Kovács E., Takács András A., Vári Á., Zölei A., Zsembery Z., 2018: A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU biológiai sokféleség stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok, Nemzeti ökoszisztéma-szolgáltatások térképezése és értékelése projekt (NÖSZTÉP), Az ökoszisztéma-szolgáltatások priorizálása és a priorizálás eredményeinek szintézise, KEHOP-4.3.0-15-2016-00001, Budapest 2018. Január 10. Verzió: 1.2
- MEA 2003: *Ecosystems and Human Well-being – A framework for assessment.* Millennium Ecosystem Assessment, Island Press, Washington, p. 250.
- Oláh M. (szerk.) 2017: A területi tőke és magyarországi dimenziói. NYICITA Alapítvány, Balatonfüzfő. p. 424.
- Stimson, R. J., Stough, R. R., Nijkamp, P. 2011: *Endogenous regional development.* Edward Elgar Publishing, Cheltenham. p. 339.
- TEEB 2011: *The Economics of Ecosystems and Biodiversity in National and International Policy Making.* Edited by Patrick ten Brink. Earthscan, London and Washington. p. 429.
- United Nations 1992: Convention on biological diversity (<https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>)

105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (2012/C 326/01),

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3AC2012%2F326%2F01>)

ASSESSING NATURAL AND LANDSCAPE VALUES IN REGIONAL DEVELOPMENT

Gy. OROSZ¹, A. BARCZI²

¹Szent István University, Ybl Miklós Faculty of Architecture and Civil Engineering
1146–Budapest, Thököly út 74. e-mail: Orosz.Gyorgy@mkk.szie.hu

²Szent István University, Institute of Environmental and Landscape Management
2100–Gödöllő, Páter K. u. 1. e-mail: Barczy.Attila@mkk.szie.hu

Keywords: settlement development, disadvantageous, natural capital, ecosystem services, complex indicator, project

The development of regions and settlements today is evaluated solely by economic and social indicators by official statistics. Landscape and natural indicators do not participate in the system of comparing the development of regions and settlements. Most of our areas with valuable natural potential are disadvantaged in terms of their economic and social status. Our research focused on how these areas live with the opportunities offered by the natural environment during their development? What improvements are planned and how do they relate to ecosystem services provided by their natural potentials? In the course of the research, we proceeded from the data of the CORINE land cover indicators and the complex indicator of the socio-economic and infrastructural development of the regions managed by the Central Statistical Office. With the help of these, we have identified the areas under research, for which we analysed the implemented EU development projects of the 2007–2013 cycle and the future ideas of the settlements examined. It is clear from the research that the researched settlement level was able to enforce the economic use of the opportunities provided by the natural environment in the field of tourism and that this topic area is also among the first in their future development ideas.